

4116.
1697, 179
28
DISSERTATIO MORALIS
DE

ACTIONUM
MORALIUM, QUÆ
JURIS NATURALIS OBIECTUM
CONSTITUUNT, MATERIALI ATQVE
FORMALI,

QUAM

Divina adspirante gratia
& Ampliss. Senatu Philosophico consentiente

SUB PRÆSIDIO

DN.

M. JOH. BALTHAS. WERNHERI,
IN CELEBERRIMA LIPSIENSIVM
ACADEMIA

Ad d. XXII. Septemb. A. C. M. DC. XCVII.

Publica Philosophorum censura

sistet

JOHANNES HEINRICUS SOMMER, Lig Sil,
SS. Theol. Stud.

H. L. Q. C.

LIPSIÆ,

Literis BRANDENBURGERIANIS.

111

DEPARTMENTO MORALIS

MORALIA

MORALIUM

MORALIUM

MORALIUM

MORALIUM

MORALIUM

MORALIUM

MORALIUM

MORALIUM

MORALIUM

MORALIUM

MORALIUM

MORALIUM

MORALIUM

MORALIUM

MORALIUM

20

PROOEMIUM.

Magna & nota lis est de Juris Naturalis ob-
jecto. Et ea quidem non tam pristinis
temporibus, quàm hoc seculo à Summis
Viris agitata. Quamvis autem veritas
ab illa parte haud dubiè militet, quæ pro
rebus per se honestis, vel per se turpibus contendit;
altera tamen etiam tanti, si verum amas, acuminis te-
la jacet, ut, nisi quis circumspectè agat, haud difficul-
ter sanè in illius devia deduci possit. Ego certè, cum
nuper admodum eandem controversiam paulò at-
tentiùs mecum commentarer, iis me difficultatum
laqueis irretitum sensi, quibus non facilè me expedi-
vissem, nisi, quæ fortè in manus devenerat, à Magno
Viro hinc Lipsiæ habita eruditissima disputatio auxi-
lium tulisset. Quo factum, ut ad liberandum me
omni dubio, præcipua deinde in chartam conjice-
rem; in quorum veritate ut magis confirmarer, su-
per iis dem cum Celeberrimis Academiae hujus Phi-
losophis conferre visum. Cujus consilii exequendi
cum aliam rationem non viderem, publicè id facere
institui. Quamobrem hoc animo illa in Disputa-
tionis redegi formam; quem laborem, cum non tui,
sed mei exercendi gratiâ à me susceptus sit, in æquio-
rem, confido, partem interpretaberis.

A 2

Actio-

A. Ω.

Actionum moralium materiale atque formale, quantum per harum pagellarum paucitatem licebit, excussuri, nihil existimamus potius, quam ut in fronte statim, quid per actionem moralem velimus intellectum, breviter exponamus. Neque verò ambigimus, omnium Moralistarum, quamvis in diversissimas circa hanc materiam partes abscedentium sententias saltem in hoc convenire, quòd actio moralis sit actio humana cum honestate vel turpitudine conjuncta. Ex quo actionis moralis conceptu etiam aliquo modo liquere puto, quidnam vocemus actionis moralis materiale atque formale. Nempe materiale actionis moralis est omne id, quod est in ea physicum, & quod à potentiis humanis tanquam effectus procedit; qualis est membrorum corporis humani motus, quatenus is à facultatibus animæ, intellectu & voluntate suo modo venit. Per formale autem intelligitur qualitas seu affectio moralis, secundum quam actio honesta vel turpis est. De utroque uberius nunc consideratio instituenda.

§. I.

Materiale aliàs etiam formalis subjectum appellari solet. Ubi probè cavendum, ne per subjectum intelligamus Hominis animam, vel ipsum Hominem, qui aliàs suarum actionum subjectum audit. H. I. enim subjecti vox cum materiali coincidit, & est illud, quod cum honestate vel turpitu-

pitudine conjunctum actionem moralem constituit, quod neque de Homi-
ne, neque de ipsius anima asseri potest. De hoc verò materiali actioni m-
moralium celebris hoc seculo agitata inter summos Viros est quaestio, an
illud sine respectu ad legem consideratum moralitatem in nonnullis actio-
nibus involvat, an verò sit indifferens? Pro utraque parte magna ingenia
pugnârunt. Et videor mihi operæ pretium facturum, si eam uberius nunc
& enucleatius excutiam; & novâ quidem hac vice, atque aliàs in dispu-
tationibus inusitatâ viâ, procedam. Libet duos veluti adversarios intro-
ducere, & utrumque, quàm fieri potest, infensissimis argumentationum
telis armare, experimentumque facere, uter validius causam suam com-
probaturus sit. Prior ejaculetur tela sua, quem ego quidem magis im-
bellem judico, scilicet qui Indifferentissimum defendit; Ea deinde singulatim
removeri faciam ab altero, sub cuius imagine ipsemet serio pugnabo. Sed
ipsum jam loquentem certantemque audiamus: Materiale actionum mo-
ralium, in se & solitariè consideratum, quatenus ab omni ad legem respe-
ctu abstrahimus, indifferens esse, & neque bonitatem neque malitiam mo-
ralem involvere, haud difficile probatu est. Indifferentia enim hæc claris-
simè vel ex solo actionis moralis in nobis conceptu demonstrari potest.
Cum enim concipimus actionem moralem, id non fit uno aliquo & sim-
plici mentis intuitu. sed evidenter quidem in ea cognoscimus physicum
aliquid, cujus causa statim menti est obvia; procedere nempe intelligimus
à potentia activa in subjecto agente, quatenus ea terminatur ad subjectum
recipiens. Sed & præterea aliquid concipimus, per quod actio moralis
ab aliis actionibus differt. Quid verò id est? Tu moralitatem vocas?
Sed quid concipis sub moralitatis voce? Honestatem, ais, vel turpitudi-
nem actus; Nondum acquiesco; neque enim ex eo adhuc tuum conce-
ptum intelligo: Quid enim, quæso, honestatis vel turpitudinis vox in men-
te tibi representat? Deveniemus tandem ad relationem, de qua nunc di-
spiciendum, qualis ea sit, & quem agnoscat terminum. Nam si relatio-
nem ad legem intelligis, largiris, quod volo. Sed dices, moralitatem te
concipere per relationem ad subjectum agens, quod ista actio vel decet vel
dedecet, propter usum genuinum vel abusum rationis, qua præ cæteris
animalibus homo gaudet. Sed quid est uti vel abuti ratione? Annon u-
trumque respectum dicit ad legem socialitatis homini à DEO liberè impres-
sam? Moralitas ergo omni actioni humanæ est extrinseca. Et sanè, quò
quis attentius ad hunc de actione morali conceptum attendit, eò clariùs ta-

lem illius, quod in ea actione est materiale, indifferentissimum deprehendit. Luculentum enim est, moralitatem sine respectu ad legem concipi non posse, ut adeò dicere, moralitatem citra legis determinationem dari, contradictio videatur in adjecto esse.

§. II.

Et hanc actionum moralium quoad materiale Indifferentiam illud etiam confirmat, quòd multæ actiones materiale commune habent, quæ tamen quoad moralitatem toto cœlo à se invicem differunt. Ita v. g. extensio manuum constituit materiale diversissimarum actionum, quæ vel conveniunt cum lege, ut, si illa extensio fiat, cum preces ad DEum funduntur, panis mendico porrigitur, aut miser in terram delapsus sublevatur. Vel disconveniunt, ut si illa extensio fiat ad surripiendam rem alienam, ad occidendum innocentem &c. In quibus profectò actionibus clarè animadvertitur identitas quoad materiale, ut adeò extensio manuum in iis sit indifferentis; quodque à se differunt, id à convenientia vel disconvenientia cum lege est, quæ materiali extrinsecus advenit, & actionem vel bonam vel malam in genere morum efficit. Evidens enim est, ideò nefas esse, rem proximo auferre, quia ipse in eam jus aliquod per legem habet, quod si jam igitur illam legem mente removeas, proximo etiam nullum jus in eam amplius constabit; utpote quod omne per legem habuerat, & sic nulla ratio est, cur non eam tollere, mihiqve habere liceat: Eodem modo peccatum occisionis proximi à sola legis prohibitionem deducitur, à quo si abstrahamus, nihil obstat, quò minus ipsi vitam adimere non sit indifferentius.

§. III.

Inde etiam est, quòd multi actus humano generi cum brutis communes ab homine quidem sine gravissimæ culpæ poenæque reatu non perpetrantur, à brutis verò sine ullo scelere fiunt. Quod sane discrimen non à materiali istarum actionum est, utpote quod utrobique planè idem, sed ex eo solo, quòd lex materiale hoc in se indifferentis ex parte brutorum quidem tale, quale in sua natura est, reliquit, ex parte hominum verò impositâ moralitate ad alteram partem determinavit. Quamvis enim homo
ratione

ratione gaudeat, quã bruta destituuntur, ea tamen solitariè spectata sibi-
que relicta, prout nullam legis notitiam habere concipitur, nullam
actionibus moralitatem imponere potest. Sed illud solum fortasse ipsi
supererit, ut distingvere sciat actiones humano generi proficuas ab iis, un-
de ipsum detrimentum capit, quod tamen actiones nondum bonas vel ma-
las in genere morum facit. Et ne quis híc me sophisticam credat, cogitet,
eandem differentiam etiam in actionibus brutorum deprehendi, neque ta-
men ideò eas bonas vel malas in genere morum esse.

§. IV.

Videntur autem ex hac de actionum moralium quoad materiale in-
differentia multa absurda atque impia exculpi posse. v. g. furtum, homi-
cidium, scortationem, adulterium esse indifferentia. Argumentum foret
tale: Si actiones omnes morales, quoad materiale sunt indifferentes, se-
quitur: Homicidium, furtum, adulterium esse licita. Posterius est absur-
dum, ergo & prius. Sed in hoc argumento desideratur nexus; inde Mayo-
rem ita limitamus: Si actiones morales quoad materiale sunt indifferentes,
sequitur etiam furtum, adulterium &c. esse indifferentia, scil. quoad ma-
teriale. Sic Major limitata, transeat totum argumentum. Neque enim
ullum quantumvis magnum scelus aut peccatum quoad materiale, quod
in eo involvitur, pro moraliter malo haberi potest; Quòd enim aliquid
est peccatum, quòd moraliter malum est, id omne à suo formali, discon-
venientia nimirum cum lege habet.

§. V.

Libet præterea quærere, si moralitas actionibus nonnullis citra legis
impositionem competeret, unde necessarius ille moralitatis cum actioni-
bus nexus penderet? Quòd si ais, eam actionibus ex intrinseca earum na-
tura inesse, nihil agis; Quæ enim talis actionum natura est, quæ ex se mo-
ralitatem requirat? Nam sanè, cur homo cogitet, id ex ejus natura evi-
denter deducitur, nimirum quia est rationale aliquid, h. e. quia est ani-
mal, quod habet facultatem ratiocinandi, unum ex altero colligendi &c.
quod absque cogitatione fieri non potest. At nunc ita clarè atque eviden-
ter deducas tu mihi ex actionum natura, h. e. ex motu earum physico bo-
nita-

nitatem vel malitiam moralem? Sed dices, hanc actionum naturam ab æterno ad alterutram moralitatis partem esse determinatam; sed quis ita determinavit? Aut enim DEus ita determinavit, aut aliquid extra DEum. Si prius existimas, nihil à me diversum dicis, si posterius asseris, quæro: quidnam illud sit? Ubi vel hærebit aqua, vel principium asseretur æternum, quod, tanquam diversum à DEO, cum ipso DEO stare non potest.

§. VI.

Repugnat etiam hæc intrinseca Moralitatis necessitas libertati summi Entis. Hinc ita arguo: Quicquid se habet antecedenter ad voluntatem Divinam, illud voluntati Divinæ necessitatem affert, adeoque ejus libertati repugnat. Atqui moralitas actionum nonnullarum antecedenter se habet ad voluntatem Divinam, uti ii, qui indifferentissimum hunc negant, volunt, Ergò. Sed quæris; potuissetne ergo DEus, quæ præcepit jure naturali, vetare, & præcipere, quæ ibi vetuit, v.g. surreptionem rei alienæ, occisionem proximi facere licitam, dilectionem contra proximi, venerationem parentum illicitam? R. Positâ eâ naturâ, quam nunc homo habet, & quam ei DEus liberrimè attribuerat, eum actionibus aliam moralitatem imponere non potuisse, quia nimirum aliàs contravenisset suæ ipsius voluntati finique, quem in creatione hominis sibi proposuerat. Adeoque eatenus hanc moralitatis necessitatem concedimus, quatenus ea nititur illâ naturâ, quam DEus homini liberrimè attribuerat. Ita, cum DEus creasset hominem rationalem atque sociale, non poterat læsionem proximi facere licitam, utpote quod sustulisset finem, quò DEUS creando animal sociale respexerat. Inde distingvere licet inter necessitatem absolutam & hypotheticam. Necessitas, quâ DEus actionibus nonnullis moralitatem imposuit, non erat absoluta, seu omnem considerationem circumstantiarum, excludens, sed hypothetica s. conditionalis, h. e. fundata in natura, quam hominem habere liberrimè DEus voluerat.

§. VII.

Atque hæc sententia confirmator fiet, si consideremus, quid sit bonum vel malum morale; utique enim in eo intelligimus involvi respectum quendam ad personam, ex parte cujus datur obligatio ad hoc faciendum, & illud

& illud contrà omittendum, obligatio verò dicit relationem ad superio-
rem, à quo ea dependet. Neque est, quòd fortasse dicas, ideò hominem
esse obligatum, quòd ratione gaudeat. Quin potius per & propter ratio-
nem intelligit homo, se alii, eiq̄ve superiori obligatum esse, adeoq̄ve
citra respectum ad istam obligationem & per consequens ad legem, nihil
ipsi moraliter bonum vel malum est. Quæ indifferentia eò magis est
credenda, quòd alias DEUS à causa morali peccati excludi non posset.
Cum enim influxu reali atq̄ve positivo ad materiale peccati concurrat,
nulla ratio dari videtur, quâ à peccato liberari posset, si illud materiale in
se intrinsecè moralitatem involveret.

§. VIII.

Atq̄ve huic, pro indifferentia materialis in actionibus moralibus,
pugnanti sententiæ ipsa S. S. patrocinari videtur; Illa enim definit pecca-
tum scil. abstractè, per ἀνομίαν s. privationem rectitudinis cum lege. Hinc
ita infero: In quacunque actione non datur ἀνομία, ea non est pecca-
minosa, Atq̄ve in nulla actione citra respectum ad legem considerata, da-
tur ἀνομία; esset enim manifesta contradictio. Ergò nulla actio citra re-
spectum ad legem considerata est peccaminosa, & proinde omnium actio-
num materiale est indifferens. Idem confirmat Seldenus de J. N. & G. l. I.
c. 4. cum ait: *Ex jure efficitur in actibus discrimen boni & mali, s. turpis
& honesti. In personis nascitur inde ad officium exequendum obligatio
& debitor.* Quòd pertinet etiam illud Platonis: *πᾶσα πράξις ὡς ἔχει αὐ-
τὴ ἐφ' ἑαυτῆς πραγτομένη ἔτε καλὴ, ἔτε αἰσχρὰ. οἷον εἶναι ἡμεῖς ποιῶμεν,
ἢ πίνειν, ἢ διαλέγεσθαι, ἢ κτλ. ἵπτων αὐτὸ κατ' αὐτὸ καλὸν ἢ δέν, ἀλλ' ἐν
τῇ πράξει, ὡς ἂν πραχθῆ, τοῦτον ἀπέβη, καλῶς μὲν γὰρ πραγτομένοιο
καὶ εὐδῶς, καλὸν γίγνεσθαι, μὴ ὀρθῶς δέ, αἰσχρὸν.*

§. IX.

Inde etiam facilè intelligitur, quo sensu sua veritas constet illi dicto
vulgari: Præcepta juris Nat. sunt æternæ veritatis. Nempe non aliter pro
verò haberi potest, quàm si vel per æternitatem ejus immutabilitas indicetur
in oppositione ad positivas leges, quæ pro vario statu Reipubl. voluntate-
que Legislatoris crebræ mutationi subjectæ sunt; Vel certè æternitatis vox

ævo respondeat, ita ut non ultra hominis creationem determinationemque
divinam retrahatur. Sed ais: Quid impedit, quò minus æternitatis vox
in nativa sua & propria significatione accipiatur; si nimirum habeatur re-
spectus ad scientiam DEI, quâ ab æterno ipsi perspectum fuit, positâ natu-
râ, quam homini attributurus esset, certis actionibus moralitatem iri impo-
situm? R. Sive respectus habeatur ad scientiam DEI naturalem, quate-
nus per eam DEUS res omnes ut possibiles cognovit, quæ & inde scientia
simplicis intelligentiæ audit, sive ad scientiam ipsius liberam, quâ DEUS
omnes res, velut post liberum decretum suum futuras cognovit, ob neu-
tram tamen præceptis Juris Naturæ æterna veritas peculiariter attribui me-
retur, quippe eodem sensu omnes aliæ actiones, imò omnes res æternæ ve-
ritatis dicendæ forent, quippe earum nulla est, quam non DEUS scientiâ
simplicis intelligentiæ ut possibilem, & scientia libera s. visionis ut certò fu-
turam naturamque determinatam habituram cognovit.

§. X.

Non immeritò etiam hîc inquirimus in causas actûs illius voluntatis
Divinæ, quo actionibus sub objectum Jur. Nat. cadentibus moralitatem
imposuit; Et primò quidem quæritur de causa efficiente. Est verò causa
efficiens vel formaliter vel virtualiter causans; illa habet se ad effectum ut
aliud & aliud, hæc vero non est ab effectu distincta, sed habet se per mo-
dum rationis à priori. Inde facillè apparet, actûs illius voluntatis Divinæ
non dari causam formaliter causantem, cum enim actus voluntatis Divinæ
nihil aliud sit, quam ipsa essentia divina, si agnosceret causam formaliter
causantem, ab eâ necessariò dependeret, adeoque etiam essentia Divina
independens esset dependens, quod manifestam contradictionem involvit.
Causam autem actûs hujus voluntatis Divinæ virtualiter causans omnino
datur, & est ipse DEUS. Sed hæc de causa efficiente nihil difficultatis ha-
bent. Illud est in perplexo, quamnam causam impulsivam agnoscat a-
ctus ille voluntatis, divinæ? Est autem; & hæc duplex, vel προηγυμένη
s. interna, vel προκαταρκτική s. externa; illa est justitia atque immutabilitas
divina, utpote quæ DEUM intrinsecè movit, ut, ne fini per creationem ho-
minis à se intento contraveniret, actûs alios vetaret, alios præciperet. Hæc
verò, nempe προκαταρκτική est natura homini libera attributa, hæc enim
eum extrinsecus impulit ad moralitatem actibus nonnullis imponendam.

§. XI.

§. XI.

Hinc etiam, si quærat, qualis sit ea voluntas, quæ DEus istarum actionum, præcisè nonnullas fieri, nonnullas omitti voluit, naturalis an libera? Non dubitamus asserere, eam liberam esse, & quidem liberam secundam seu consequentem. Quòd enim naturalis non sit, liquet ex eo, quia hujus voluntatis objectum necessariam eamque absolutam habitudinem ad ipsam importare debet; quale objectum voluntatis suæ est ipse DEus, utpote in quo omnis ratio boni sine defectu apparet; talem autem absolutam habitudinem actiones istas ad voluntatem Divinam non importare, hætenus satis est demonstratum. Erit ergo voluntas libera, eaque non antecedens, quia DEus non vetuit aut præcepit certas actiones absque omni circumstantiarum consideratione, sed consequens, utpote quæ nitebatur certâ circumstantiâ subjecti, nempe naturâ Homini ex liberrima voluntate attributâ. Quamobrem & decretum, quo ab æterno DEus decrevit, actionibus nonnullis in tempore moralitatem imponere, non absolutum vocari posse, nulli ambigimus, utpote quod agnoscit causam impulsivam externam.

§. XII.

Ut verò hæc eò clariùs & evidentiùs appareant, lubet stylo synthetico præcipua proponere. Principia tamen, quæ hîc sequuntur, tam lata erunt, ut facilè appariturum sit, multò plura ex iis elici posse, quàm à me quidem, quæ pauca erunt, deducuntur.

DEFINITIONES.

1.

Actio moralis est actio humana cum honestate vel turpitudine conjuncta.

2.

Lex est norma actionum humanarum à superiore præscripta.

3.

Actio per se honesta dicitur, quæ in sua natura, adeoque intrinsecè citra respectum ad legem bonitatem moralem involvit.

B 2

Actio

JX 42

Actio per se turpis vocatur, quæ in sua natura citra legis impositionem malitiam moralem involvit.

5.

Materiale actionis moralis est, quodcumque à potentiis homini congenitis, ut talibus, procedit; & est aliquid reale ac physicum.

6.

Formale actionis moralis est qualitas s. affectio moralis, juxta quam actio bona vel mala in genere morum dicitur.

7.

Actio indifferens est, quæ non involvit moralitatem, seu, quæ neque bona neque mala in genere morum est.

8.

Per impositionem s. determinationem legis non solum intelligitur ea, quæ citra ullam necessitatem fit, sed etiam illa, quæ quidem necessitatem, verum non absolutam, sed tantum hypotheticam requirit.

9.

Idea nihil aliud est, quam conceptus, qui rem intellectui objective repræsentat.

10.

Realiter à se invicem distincta dicuntur ea, quorum unum potest sine altero esse.

11.

Causa moralis est, quæ effectum vel directè vel indirectè intendit.

AXIOMATA.

1.

Actio moralis vel honesta, vel turpis est.

2.

Bonitas vel malitia moralis involvit relationem.

3.

Relatio verò hæc vel respicit legem, vel subjectum, quod ratione vel rectè utitur, vel abutitur.

4. Non

4.
Non utitur homo rectè ratione suâ, nisi simul ad legem à DEO præscriptam, saltem socialitatis attendat.

5.
Actio moralis duo involvit, materiale & formale.

6.
Omne positivum, & physicum, quatenus tale, non est moraliter bonum aut malum.

7.
Cujuscumque concreti materiale habet se per modum subjecti in ordine ad formam ejusque contrarium.

8.
DEus ad quarumvis actionum materiale concursus realem atque positivum præstat.

9.
Physicum, quatenus tale, realiter ab eo, quod morale est, distinguitur.

10.
Formale actionis moraliter malæ, non est aliquid reale & positivum; ideoque causam non tam efficientem, quam deficientem agnoscit.

11.
DEus peccatum neque directè, neque indirectè intendit.

12.
Formæ rerum quoad determinationem non dependent ab alio principio, quam à DEO.

13.
Nihil est, cujus existentia causa non rectè quæri possit.

14.
Voluntas Divina ad actus alios præcipiendos, alios vetandos, necessario quidem ferebatur, verum hæc necessitas non erat absoluta, sed tantum ea, quam ipsa sibi fecerat.

POSTULATA.

I.
Postulo, ut cogitent lectores, quam multa præjudicia inde ab infan-

B 3

tia

tia hauserint, & quantum illa ipsis in clara distinctaque cognitione officiant.

2.

Imprimis cogitent, præjudicium aliquod de actionibus per se honestis & per se turpibus subnasci potuisse ex eo, quod ipsis à pueris illarum honestas vel turpitudine inculcata est.

3.

Ut per se notas propositiones, v. g. Nihil DEum necessitat, nullum principium est ab æterno, nisi in ipso DEO inveniatur; similesque apud se probè expendant; Ita enim facile videbunt, nulli rei moralitatem posse competere, nisi propter relationem ad voluntatem Legislatoris.

PROP. I.

Actio moralis duo involvit, quæ nunquam coincidunt, sed semper realiter distincta manent.

Et hæc duo sunt actionis moralis materiale atque formale (ax. 5.) quæ realiter diversa esse, ex utriusque conceptu liquet. Materiale enim est aliquid reale & physicum (def. 5.) Formale autem est moralitas (def. 6.) Physicum verò, quatenus tale, realiter ab eo, quod morale est, distinguitur. (ax. 9.)

PROP. II.

In nulla actione morali materiale necessarium nexum, & omnem ad extrinsecum quiddam respectum excludentem cum formali habet.

Materiale enim cum formali conjunctum actionem moralem constituit (def. 1.) quæ vel honesta est vel turpis (ax. 1.) Ultraque verò ad extrinsecum quiddam involvit respectum (ax. 3.)

PROP. III.

Non dantur actiones sine respectu ad legem honeste vel turpes.

Omnis enim moralitas involvit relationem (ax. 2.) Relatio autem est vel ad subjectum agens, vel ad legem (ax. 3.) si hoc, habetur quod erat demonstrandum, sin illud, rursus simul involvitur ad legem respectus (ax. 4.)

§. XIII.

§. XIII.

Acriter hic, & quantum fieri potuit, validissimis argumentis pugnavit: Sed audi, quæso, contine plausus tuos; & ne inaniter exulta. Adversarium me tibi sistam. In affirmativa versor, quam ita decurram, ut primò assertionis meæ solida fundamenta ponam, deinde ictus à te mihi intentatos elidam. Igitur actiones honestas & turpes sine respectu ad legem dari, contendo, rationemque formalem honestatis & turpitudinis earum assero convenientiam vel disconvenientiam cum subjecto agente: homine nimirum esse. Sanè enim si vel maximè ab omni lege præscindamus, subjecti tamen, hominis, naturæ rationali quædam congruent, & erunt facienda, adeoque honesta; quædam verò non congruent, & erunt fugienda, adeoque turpia. Quamvis enim aliàs inter id, quod alicujus naturæ convenit & honestatem; item inter id, quod alicujus naturæ disconvenit & turpitudinem non intercedat necessarius nexus; hoc tamen casu eum manifestè deprehendimus. Haud dubiè enim hæc regula expeditæ veritatis est: Quicquid ratio nostra etiam abstractivè & seorsim ab omni lege considerata dicitur faciendum, propterea quia sibi id maximè conveniat, id erit honestum; & quicquid ea dicitur fugiendum esse, quia sibi maximè repugnet, id erit turpe. Esse verò quasdam actiones, quas imperatura vel vetitura esset ratio, quamvis nullâ lege imbuta, dubitari non potest. Quod magis reddetur clarum; si modò quis ad formalem rationis conceptum attendere velit. Sanè intelligi non potest ratio sine facultate cognoscendi, ratiocinandi, unum ex altero colligendi &c. quam si admittis, necessum est, largiaris etiam, rationem hanc suam potentiam in actum deducturam fuisse, adeoque cognituram quasdam actiones vel convenientiam cum sua natura, vel disconvenientiam involvere. Illæ ergò actiones per se honestæ & per se turpes sunt, constituuntque legis naturalis supervenientis objectum. Profectò enim, ut ad exempla deveniamus, DEum v. g. blasphemare, non ideò turpe est, quia DEus prohibuit, sed ideò ab ipso prohibetur, quia turpe in se & sua natura est, dum & disconvenientiam cum attributis divinis, & cum subjecto ratione prædito involvit. Homo enim quatenus rationalis est, etiamsi ab omni lege præscindas, sine dubio tamen intelligit turpitudinem actus, qui suum Creatorem lacestat. Hunc igitur actum ita absolutè & in se turpem DEus necessario prohibuit. Neque necessitas illa, quâ blasphemari se ab Homine vetuit, solum

solùm hypothetica erat, sed planè absoluta. Cui enim, quæso, conditioni necessitas illa innitebatur? An illi, quòd rectam rationem homini volebat indere? Quid verò? An poterat ergo aliter? Annon homini rationem necessariò tribuit? Poteratne Homo sine ratione produci? Ais: Illa ergò saltem conditio subfuit, quòd volebat creare Hominem. Sed enim hæc conditio non potest considerari ut conditio, cum ejus existentia in ipsa blasphemia involvatur; utpote quæ semper ponit hominem. Notum verò est, necessitatem, quæ conditione nititur, illâ impletâ, fieri absolutam. Igitur etiamsi abstrahamus à lege naturali, modò ponamus hominem, & per consequens rationem, blasphemia erit turpis, cum & Attributis divinis, & ipsi subjecto disconveniat. Quare cum DEUS homini creato legem naturalem inseruit, non poterat aliter, nisi blasphemiam, per se turpem notare; ut adeò lex illa blasphemie prohibitiva, non imponeret moralitatem, sed, quæ jam ante erat, detegeret, magisqve manifestaret. Ibimus per exempla nonnulla alia: Homicidium scilicet sine justa causa patratum per se contendo turpe esse. Quamvis enim præscindamus à lege omni; tamen homicidium præsupponit hominem, & per consequens rectam rationem, quæ non potest non id vetare, quod in sui ipsius salutem atqve utilitatem pugnat. Ais: Rectam rationem præsupponere ad minimum legem socialitatis; adeoque homicidio omnem ab hac lege moralitatem esse. Sed quæso Te, responde mihi: Si rectam rationem non potes concipere, quatenus abstrahit ab omni lege; cur dicis, occisionem hominis per se spectatam esse indifferentem, cum ita per se sive abstractivè concipi non possit. Quocunqve enim modo spectetur, præsupponit hominem, adeoque rectam rationem, sine qua is esse aut considerari nequit. Ita etiam, ut plura exempla adducam, adulterium committere, fidem violare &c. per se turpe est. Sanè enim, si fingamus nullam legem à DEO homini impressam; tamen ductu rationis suæ, quam necessario nihilominus habiturus esset, cognosceret inhonestum & turpe esse, cum foemina, quæ cum alio in consortium speciale consensit, concumbere. Quamvis enim, quod à multis solet objici, nulla lex alteri foeminam istam addiceret, tamen profectò per solum illum mutuum consensum jus sibi alter quæsitum habet, quod violare, ratio sibi etiam relicta & absqve omni lege judicaret malum. Fateor equidem, cadere nonnulla sub juris naturalis objectum, de quibus, quomodo sine respectu ad legem moralitatem involvant, ita facilè demonstrari non potest, ex quo tamen non sequitur, ea per se bona vel mala

mala non esse, sed illud exinde fluit, moralitatem eam à nobis clarè
distinctèqve & adæquatè sine lege cognosci non posse; quod amba-
bus largimur manibus. Lex enim regula veluti est, ad quam o-
mnium actionum moralium, quamvis fortasse intrinsecè talium bo-
nitas vel malitia æqvitas vel iniquitas metienda est. Hinc, quemad-
modum curvitas lineæ non nisi per regulam exactè habetur, qua ta-
men remotâ, ipsa curvitas manet; ita, remotâ etiam lege naturali,
tamen actiones moraliter bonæ vel malæ dantur, quamvis moralita-
tem illam non in omnibus æqvè exactè deprehendamus, atqve fit,
cùm lex accessisse censetur. Quod jam dudum animadvertit acutis-
simus Scherzerus in *Breviar. Eustach. p. 250. seqq.* & Summè Reve-
rendus Dn. L. Cyprianus, Præceptor noster perpetuâ veneratione
Colendus, cujus Eruditissima Dissertatio de Indifferentismo Morali in-
tegra hîc meretur legi. Sed declaravi mentem meam satis, & quod
confido, haud contemnenda assertionis meæ fundamenta jeci. Per-
gam nunc, & quod promisi, adversario meo arma, quibus superbit,
excutiam; h. e. argumenta superius allata confringam. Et ordine
quidem procedere libet, ut, quid in singulis momenti sit, experia-
mur. Et I. conceptum quidem actionis moralis quod attinet, con-
cedo, involvere eum respectum sed non ad legem semper, verum
aliquando ad solum subjectum agens, quod suâ ratione vel utitur vel
abutilur, neque vera ratio includit respectum ad legem socialitatis,
cùm sine hac lege concipi possit homo, qui tamen sine ratione in-
telligi non potest. Ad II. respondeo, quamvis materiale actionum
moralium commune sit, hoc tamen nihil vetare, quo minus ipsum
hoc materiale possit sibi intrinsecè & absque relatione ad legem con-
junctum habere formale. Cur enim duo hæc stare simul non possint,
nulla sanè ratio apparet. Dubium III. dissolvitur, si distingvamus
inter materiale simpliciter, etiam ab ipso subjecto abstractum, quod
hominibus cum brutis commune est, & quatenus tale, quod & ipsi
largimur, nullam moralitatem involvit, & inter materiale nonnul-
larum actionum NB. humanarum, quod quamvis & hic non nisi mo-
tus physicus sit, tamen, cùm præsupponat in subjecto rationem, quæ
motum hunc sibi vel convenire vel non convenire judicat, habebit.

C

sibi

sibi etiam sine respectu ad legem intimè conjunctam moralitatem. Illud enim sanè à vero longissimè abit, quòd dictum est, rationem sibi relictam, nullamqve imbutam lege illud solum dijudicaturam esse, quid sibi utile vel perniciosum foret, non autem quid honestum vel turpe. Quamvis enim in nonnullis actionibus sub objectum juris Naturæ cadentibus res ita se habere videatur ob defectum regulæ, utpote à qua abstrahimus, per quam earum moralitas jam antè ipsis inexistens, sed obscurè cognita liquidiùs apparet, tamen aliæ sunt, in quibus contrà res manifesta planè. Ita v. g. convitia in DEum evomere, ratio nostra etiam in eo statu, quo sibi concipitur relictà, non solum nocivum sibi, sed & turpe & inhonestum haud dubiè judicatura esset. Illud ob ejus potentiam & justitiam, hoc ob ruptum vinculum, quo ipsa productio seu creatio hominem divino Numini obstrinxit Resolutio Argumenti in §. IV. formati nihil efficit, cum ipsà hypothesi controversà, an nempe actionum moralium formale, non nisi ex convenientia vel disconvenientia cum lege procedat, nitatur. Nec majus robur habent, quæ in §. V. sunt allata, ubi quæritur, unde illa actionum, de quibus loquimur, determinatio ad alterutram moralitatis partem proveniat? Est nimirum illa partim ab eo, quòd congruunt vel non congruunt Attributis Divinis, partim quòd convenientiam cum subjecto, quatenus tali, habent, vel non habent. Hinc gratis affingitur sententiæ nostræ, quasi ea principium extra DEum ipsi tamen coæternum inferret, per quod actiones vel honestæ vel turpes sint factæ. Quæso enim: Quomodo id inde exsculpi potest? Cum & nos realem & actualem existentiam moralitatis non retrahamus ultra creationis tempus. §. VI. nobiscum planè consentii; Nam & nos non alii necessitati liberrimam Voluntatem DEI adstringimus, quam quæ exposita humana natura fuit. Hinc non dicimus, moralitatem actionum nonnullarum habere se antecederet ad Voluntatem Divinam simpliciter, sed ad eam solummodò voluntatem, quæ moralitatem actionibus illis imposuit. Ad ea, quæ in §. eodem de necessitate absoluta & hypothetica dicuntur, jam suprà est responsum, demonstratumqve, necessitatem, quæ DEUS actionibus nonnullis humanis moralitatem lege dedit, non con-

conditionalem sed absolutam fuisse. In §. VII. rectè assertitur, in subjecto, à quo actio bona vel mala procedit, debere obligationem esse, sed simul minùs rectè universaliter omnis obligatio dicitur ex lege pendere. Homo enim, etiamsi concipiatur nulla lex naturalis ei insita, sine dubio tamen sentiret obligatum se ob ipsum creationis beneficium DEO esse, ad cultum omnemque reverentiam ei præstandam, utut de eo voluntatem suam non declarasset DEUS. Cum id & Attributis Divinis, & rationi in subjecto inexistenti maximè conveniat. Dubium in eodem §. motum de concursu Divino ad actiones humanas leve est. Nullus enim hinc nexus; Materiale nonnullarum actionum malarum habet sibi intrinsicè conjunctum formale, ergo DEUS ad materiale concurrens, est causa peccati. Concursus enim DEI fit ad materiale actionum præcisè & simpliciter spectatarum, non quatenus à terminato subjecto procedunt, quo sensu indifferens dici posse materiale, nihil abnuo. In §. IX. non rectè erui verum & genuinum sensum illius dicti: Præcepta I. N. sunt æternæ veritatis, satis liquet. Est autem ille talis: Præcepta Juris Naturæ per se vera sunt sine respectu ad legem, & antecedenter ad voluntatem Divinam, actionum illarum moralitatem expressâ sanctione manifestantem, contra quem sensum nihil ibi allatum est. In §. X. nihil desideramus, nisi quòd pro causa impulsiva externa voluntatis, quâ DEUS quædam lege naturali vetuit, quædam præcepit, non sola natura humana ponenda erat, sed simul etiam moralitas actibus illis intrinseca. Eadem voluntas Divina in §. XI. rectiùs fuisset dicta naturalis, quàm libera; cum actuum, de quibus sermo, moralitas necessariam habitudinem ad eandem secundum hætenus dicta involvat. Ad §. XII. accedo, ubi Adversarius geometrico more rem demonstrare aggressus est. Verum immemor in eo est Methodi Mathematicæ, quòd conclusiones suas deducit ex talibus principiis, quæ ipsa infirma sunt, & demonstratione opus habent. Definitiones quidem largimur omnes, sed inter Axiomata primò quartum apertè falsum est; Quòd si enim ita consideres hominem, ut abstrahas à lege naturali, vel non erit homo, & sic frustra à te considerabitur, vel habebit rationem,

qua rectè uti etiam ad nullam legem attendendo queat. Deinde
in Axiom. 6. ambiguè dicitur, omne positivum, quatenus tale, non
involvere moralitatem. Quòd si enim sermo sit de materiali actio-
num quarumvis, etiam humanarum omnium, negatur per ea, quæ
suprà prolixè dicta sunt. Axiom. 9. ibidem negatur, si realis distin-
ctionis fundamentum in separabilitate, quod fit in definit. 10, ponat-
tur. Quæ principia, cum sint in demonstrando adhibita, mirum
non est, propositiones ex iis deductas roboris non satis firmi esse.
Quamobrem, cum appareat, nihil mihi tela illa in me iacta nocere,
hïc finio, Æternoque Numini grates præstiti in hoc labore auxi-
lij humillimas persolyo.

COROLLARIA.

I.

Mixtus Civitatis status à Thoma Hobbesio ineptè impugnatur.

II.

Fundamentum, cui doctrinam suam de Cive Hobbesius omnem superstruxit, lubricum & vanum,

III.

Quamvis Respublica civiliter pro una persona habeatur, ejus tamen actiones malæ non semper singulis membris rectè imputantur; cum ad peccatum non sufficiat voluntas illa politica & ficta, sed naturalis desideretur.

IV.

Supervacua videtur esse divisio juris gentium in primævum & secundarium.

V.

Non est major civium in statu Populari libertas, quàm in Monarchico.

C 3

VI. Le

VI.

Legibus positivis humanis vis obligandi Legislatorem ipsum non quidem proprie sic dicta seu coactiva, sed tamen directiva recte attribuitur.

VII.

In Naturam civitatis & summi Imperii parum profunde inspexisse videntur, qui civi potestatem principem Tyrannum obtruncandi concedunt.

VIII.

Non peccat contra conscientiam suam Princeps, si, quam ipse veram credit Religionem, publice non introducat; quod tamen velle videtur Hobbesius Lib. de cive, cap. XIII. num. 5.

IX.

Athei non imprudentiae solummodo, quod idem Autor contendit, sed vel maxime injustitiae etiam rei sunt.

X.

Originaria dominiis acquisitio corporalem actum desiderat; quod in derivativa secus.

XI. Fe-

XI.
Ferae bestiae in libertate naturali constitutae, quamvis in alieno fundo etiam prohibente domino capiantur, jure tamen capienti cedunt.

XII.
Jus naturale non prohibet, usuras etiam à pauperrimo debitore exigenti actionem cum effectu impeditare.

XIII.
Foedera publica in dubio pro realibus habenda, privatae societates autem pro personilibus.

XIV.
Dominum ad animal, quod pauperiem fecit, noxae dedendum, vel indemnitatem praestandam obligari, Juri naturali convenientissimum est.

XV.
Læsionem usque ad dimidium à Jure Civili, praecipue in emtione venditione tolerari, non contrariatur Naturali juri.

XVI.
Materiam corporum naturalium primam,

mam, constare ex congerie innumerarum A-
tomorum Mathematicarum, & olim Pytha-
goras & nostris temporibus cum aliis Caspar.
Wyssius Prof. Genev. Phys, Part. I. c. 1. quæst. 1.
absurdè asseruit,

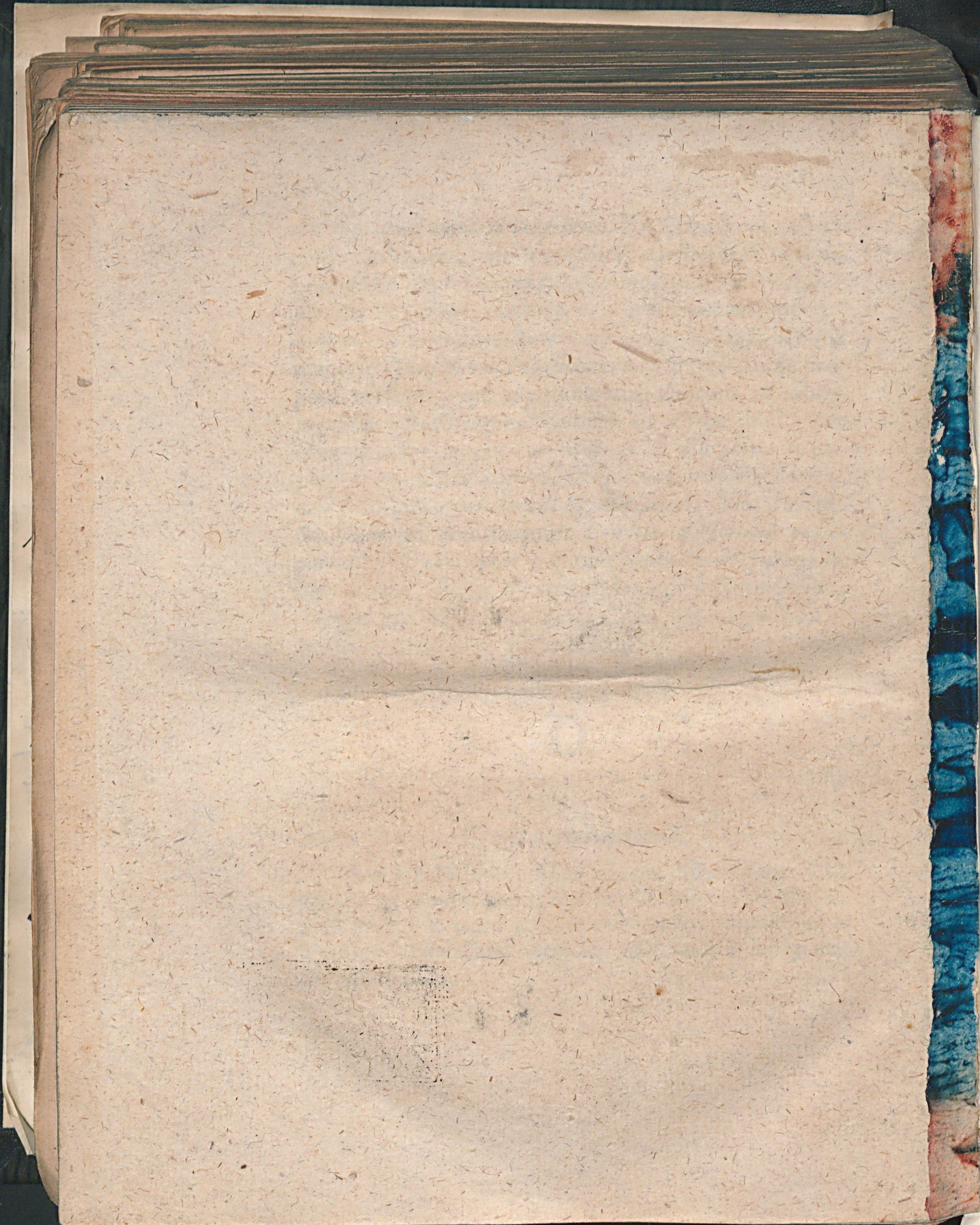
XVII.

Notitia insita Hominibus de DEO, nec
in actu primo nec secundo, sed potentia pro-
pinqua quærenda est.

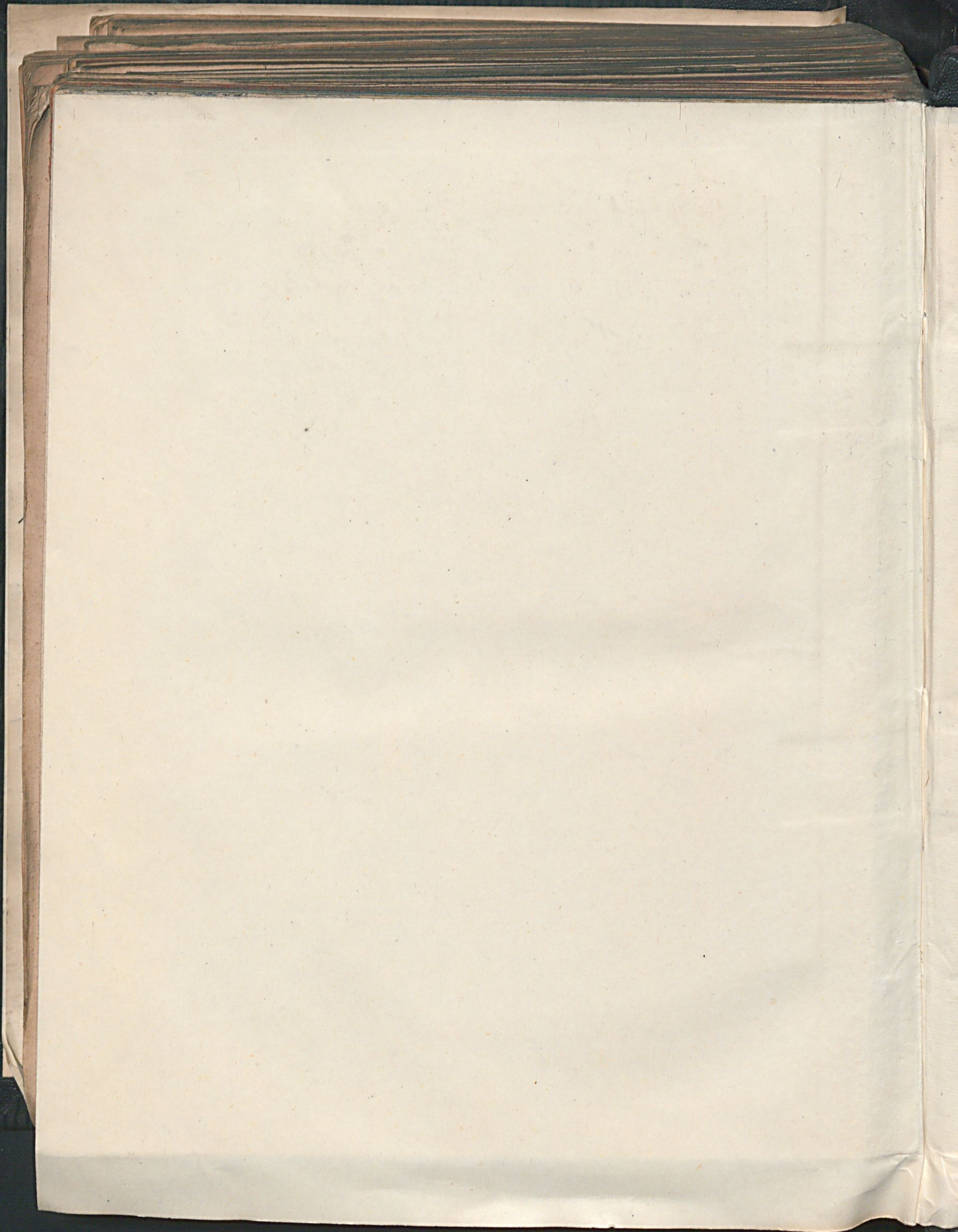
SOLI DEO GLORIA!

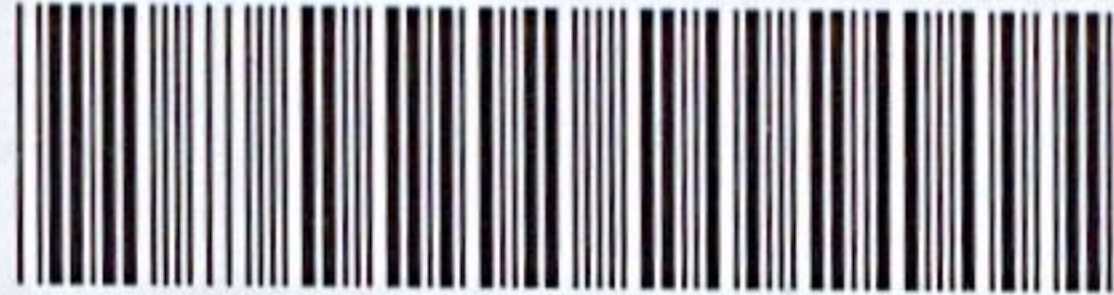

ULB Halle

3

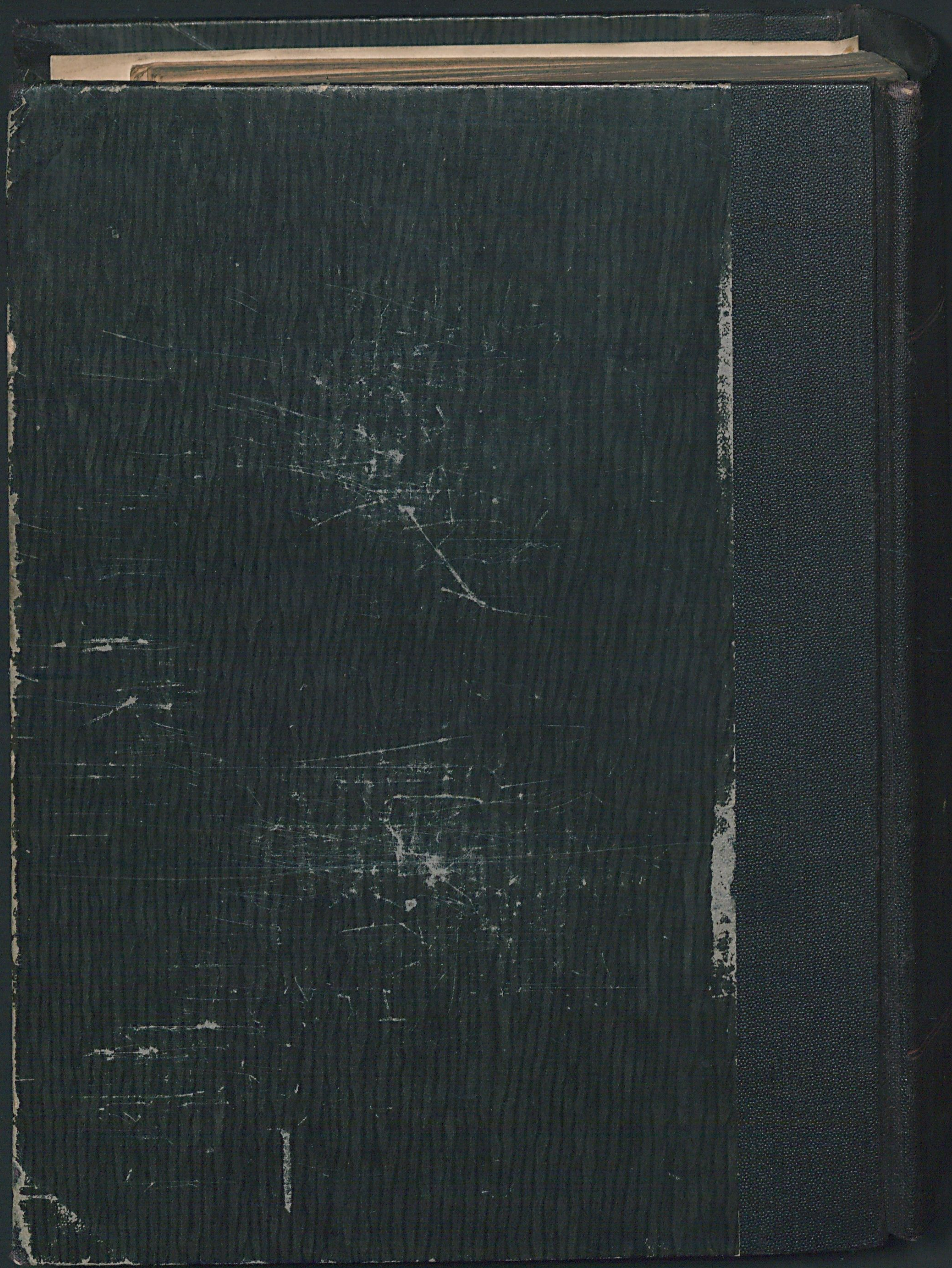
005 309 069

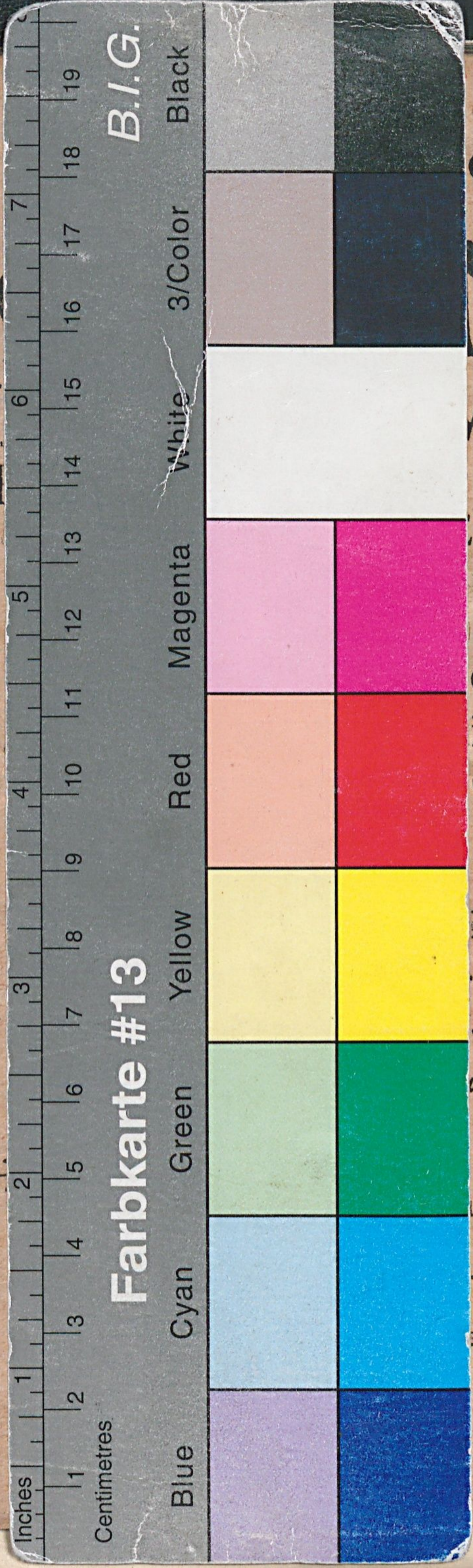

SB

V877

1697, 179
28
—

ORALIS
NUM
M, QVÆ
OBIECTUM
RIALI ATQVE

e gratia
ico consentiente
o

WERNHERI,
IPSIENSIIUM

.DC. XCVII.
 censura

SOMMER, Lig Sil,
d.

ERIANIS.

